

Visietekst Taal*ooR

Taal*ooR: conversatiegroepen in het Nederlands

Samenlevingsopbouw Antwerpen stad organiseert reeds 5 jaar conversatiegroepen Nederlands onder de naam Taal*ooR.

Nederlandstalige buurtbewoners en anderstaligen met een basiskennis Nederlands, komen wekelijks bijeen om te praten over allerlei onderwerpen. Taal*ooR groepen zijn geen taallessen of conversatielessen. Het is een leuke manier voor buurtbewoners om elkaar te ontmoeten en elkaar te leren kennen. Het is een plek voor allochtonen om hun verworven kennis van het Nederlands te oefenen (te onderhouden en uit te breiden) in een aangename en ongedwongen omgeving. Zij maken kennis met de Belgische samenleving en het wijkgebeuren in het bijzonder. Voor de Nederlandstalige buurtbewoners is het een kans om allochtone buurtbewoners beter te leren kennen en ervaringen uit te wisselen. Taal*ooR bouwt bruggen tussen mensen van diverse groepen en culturen en maakt zo werk van sociale cohesie en netwerkvorming.

- Taal*ooR is een plaats om je Nederlands te oefenen.
- Taal*ooR brengt je in contact met verschillende groepen en culturen
- Taal*ooR is de deur naar andere initiatieven in de samenleving en een stap op weg naar actief burgerschap

Kader en oorsprong

Kader

Taal*ooR is ontstaan binnen Samenlevingsopbouw Antwerpen stad, een particuliere organisatie met een 60-tal medewerkers, die het buurt- en opbouwwerk in de stad Antwerpen uitvoert en coördineert.

Samenlevingsopbouw Antwerpen stad bouwt aan een solidaire democratische en interculturele samenleving, waarin iedereen gelijke kansen heeft. In de Antwerpse stadsdelen waar problemen op vlak van armoede en samenleving elkaar versterken bevorderen wij de solidariteit tussen achtergestelde en niet achtergestelde groepen, zodat verschillende gemeenschappen samen positieve impulsen kunnen geven aan de kwaliteit van het samenleven in hun wijk en hun stad. Wij steunen actief groepen die uitgesloten worden van grondrechten en versterken hen om zelf op te komen voor hun rechten, zowel op Antwerps, Vlaams en Federaal niveau.

Taal*oor kadert in de opdracht van de wijkteams om vanuit het werken aan solidariteit de spanningsvelden in de samenleving te overbruggen.

Oorsprong

In de buurten waar Samenlevingsopbouw Antwerpen stad actief is, is de vervreemding tussen buurtbewoners groot. Meer en meer verschillende nationaliteiten komen er terecht. Mensen uit eenzelfde straat kennen elkaar weinig of niet. Met nieuwe burens een praatje maken is geen evidentie. Mensen van allochtone origine en nieuwkomers die taalles volgen, vinden moeilijk een plaats waar zij hun Nederlands in de dagdagelijkse praktijk kunnen oefenen. Het Nederlands van de school stopt vaak aan de drempel van deze school. Zelforganisaties signaleerden ons dat er nood was aan een laagdrempelig en buurtgericht initiatief om Nederlands te oefenen. Ook willen nieuwkomers meer weten over 'het leven in België'.

Als oefenplek voor Nederlands en ontmoetingsmoment om andere culturen te leren kennen kan Taal*ooR op deze problemen een beperkt antwoord bieden. Tevens houden we door Taal*ooR de vinger aan de pols: we weten zo wat er leeft bij de doelgroep van nieuwkomers en buurtbewoners van vreemde origine. Taal*oor kan ook de motor zijn voor het ontwikkelen van nieuwe activiteiten.

In 2003 werd gestart met een experiment 'taalappartement' vanuit het toenmalige team Hoogbouw. De bedoeling was om via het oefenen van de taal de leefbaarheid in de sociale woonblokken te bevorderen. Studiedagen over 'Inburgering van Nieuwkomers' brachten ons op het spoor van 'Bru-taal': een Brussels initiatief dat onder de noemer 'Babbelut' conversatietafels organiseerde in Vlaamse gemeenschapscentra voor Nederlandstalige en anderstalige Belgen en nieuwkomers. Het Team Hoogbouw, team nieuwkomers en team buurt- en opbouwwerk Antwerpen Noord sloegen de handen in elkaar: we praten over 'sjatten en taljoren' en hebben een oor voor taal ... en Taal*ooR was geboren.

Taal*ooR was vanaf de start een succesformule: na een half jaar werken (in 2003) waren er meer dan 60 inschrijvingen en per sessie een gemiddelde aanwezigheid van 30 personen. In de volgende jaren is het initiatief verruimd naar andere buurtwerkingen (2005) met respect voor plaatselijke eigenheid.

Anno 2009 is er Taal*ooR in Borgerhout, Antwerpen Noord, Kiel, Berchem, Deurne Noord en Zuid. Er zijn daggroepen en avondgroepen en ook voor vrouwen apart worden er Taal*ooR sessies georganiseerd. Gemiddeld nemen over de wijken heen tussen de 120 en 200 mensen wekelijks aan Taal*ooR deel.

Taal*ooR gaat niet door als losse activiteit maar is sterk gekaderd binnen een wijkwerking en dus ruimer ook binnen een ontmoetingsplaats. De linken met de lokale werking en de omgeving worden door de plaatselijke werkers bewaakt.

Taal*oor staat niet alleen in Vlaanderen

Wij haalden onze mosterd bij het Brusselse initiatief Babbelut. Ondertussen vinden we conversatiegroepen in zowat alle Vlaamse provincies. Je hebt Café Combinne in Vlaams Brabant, Babbelpunt in Kapellen, Coupe Mélange in Limburg, BABELonië in Oost-Vlaanderen. Heel dikwijls is het initiatief ontstaan vanuit Vorming Plus. Ook in het Antwerpse is er een variëteit van conversatiegroepen: het Babbelcafé van Elcker-ik, de conversatiegroepen van Filet Divers, de vrouwengroep in Bilzenhof, enz. Ondanks de variëteit in namen en initiatiefnemers beantwoorden de conversatiegroepen grotendeels aan dezelfde doelstellingen en hetzelfde profiel: naast het oefenen van het Nederlands is er sprake van ontmoetingskansen, netwerkvorming en actief burgerschap.

Het concept Taal*ooR

Taal*oor werkt aan drie doelstellingen:

- **Leren omgaan met diversiteit en uitbreiding van sociale netwerken**

Taal*ooR legt het accent op ontmoeting, uitwisseling en interculturele dynamiek. Het is meer dan een leuke en zinvolle vrijetijdsbesteding. Het creëert kansen op niet evidente ontmoeting en op nieuwe netwerken zowel voor Nederlandstaligen als anderstaligen. Het is een aangename en ontspannen manier voor buurtbewoners om andere culturen te leren kennen en ervaringen uit te wisselen. Een (etnisch) diverse samenstelling van de groepen is daarom ook zeer belangrijk.

- **Ontwikkelen van de basiscompetentie Nederlands**

Taal*ooR geeft anderstaligen de kans om op een ongedwongen manier hun Nederlands te oefenen. Het is converseren op een niet-schoolse manier. In de groepen wordt vooral de sociale functie van taal benadrukt, namelijk een taal als communicatiemiddel. De moed om te spreken en het overwinnen van de angst om fouten te maken is belangrijker dan een correct taalgebruik. De voorbereide gespreksthema's zijn bedoeld als eerste aanzet van het gesprek, maar zijn zeker niet bindend. Schriftelijke vaardigheden in het Nederlands zijn geen noodzaak. Vooral het mondelinge is belangrijk. Om tot communicatie te komen is een basiskennis Nederlands noodzakelijk, daarom werken we actief aan de toeleiding tot het bestaande aanbod Nederlands (NT2) en signaleren we tekorten en drempels op dat vlak.

- **Verhogen van de participatie en maatschappijbetrokkenheid**

Taal*ooR legt de link met de omgeving van de deelnemers. Het initiatief maakt deel uit van de wijkwerkingen van Samenlevingsopbouw Antwerpen stad. Taal*ooR is zeer laagdrempelig en trekt daardoor nieuwe, moeilijk bereikbare doelgroepen aan. Het is dan ook vaak de eerste stap naar deelname aan andere activiteiten en initiatieven. Kennis van de Belgische samenleving zijn expliciete thema's in Taal*ooR.

Over laagdrempeligheid en vrijwilligheid

Taal*ooR is een gratis initiatief. In de meeste steunpunten is er tijdens de conversatiegroep ook koffie en thee gratis. Soms wordt het zorgen voor kinderopvang ook als voorwaarde geformuleerd. Er zijn daggroepen en avondgroepen. Dit om rekening te houden met de beschikbaarheid van zowel Nederlandstalige als anderstalige deelnemers en vrijwilligers. Op heel wat plaatsen is er om culturele redenen een afzonderlijke Taal*oor initiatief voor vrouwen. Op andere plekken is het initiatief gemengd (man/vrouw) maar wordt er omwille van dezelfde reden voor de vrouwen een aparte gesprekstafel gemaakt. Bij de verdeling van de deelnemers in deelgroepjes wordt rekening gehouden met voorkeuren en mogelijkheden. Deze variatie in het aanbod zorgt ervoor dat moeilijk bereikbare doelgroepen toch de weg vinden naar het initiatief.

Taal*ooR is praten in een ontspannen en geborgen sfeer. Er wordt veel gediscussieerd, maar evenveel gelachen. Taal*oor werkt niet met controles op aanwezigheden. Deelnemers komen op basis van vrijwilligheid. Taal leren is belangrijk, maar andere culturen leren kennen is even belangrijk. Meningingen kunnen verschillend zijn maar respect voor elkaar is een voorwaarde. De ontmoetingen tussen de deelnemers zijn soms heel vluchtig, maar soms ook

heel stevig. Ondanks de ontspannen sfeer brengen de onderwerpen vaak een geladenheid en betrokkenheid naar boven, lachen en huilen, ligt dan dicht bij elkaar.

Ondanks het gemeenschappelijke concept heeft Taal*oor zich in de verschillende steunpunten divers ontwikkeld. Verschillen hangen ondermeer samen met de locatie, de aanpak van de werker(s), sterktes en voorkeuren van vrijwilligers, het taalniveau en de interesses van de deelnemers.

De Taal*oor-deelnemer

*'Na de les stopt het Nederlands. Bij de bakker, in de winkel wordt je vaak in je eigen taal aangesproken. Of de mensen zijn ongeduldig als je Nederlands niet perfect is. Je durft dus ook geen Nederlands spreken. In Taal*oor kan dat wel. Je wordt op weg gezet; je leert nieuwe woorden en vooral: je mag fouten maken.'*

*'Er is een groot verschil tussen het Nederlands van de school en het Nederlands van de straat. Wat je leert op school gaat vlug verloren. Wat je leert van elkaar in Taal*oor blijft beter in je hoofd zitten'¹*

Taal*oor staat open voor iedereen. Alhoewel het initiatief zich in hoofdzaak richt tot de mensen van de buurten waar Samenlevingsopbouw Antwerpen stad actief is, is iedereen welkom. Wel maken we werk van de diversiteit in de groepen: Taal*oor is op haar best als de deelnemers een afspiegeling zijn van de lokale samenleving. De meerderheid van de deelnemers komen naar Taal*oor via mond aan mond (of beter: oor aan oor) reclame. Sommigen horen van het initiatief via de buurtkrant of op de grotere buurtfeesten. Deelnemers worden ook toegeleid via OCMW, Vdab (werkwijzer) en vooral via de NT2 initiatieven.

We verwachten van de deelnemers een basiskennis Nederlands. Een eenvoudige conversatie op een rustige manier moet mogelijk zijn. In een gesprek op basis van een eenvoudig intakeformulier wordt gekeken of de spreekvaardigheid van de kandidaat-deelnemer voldoende is. Meestal komt dit overeen met niveau 2.1. of module 10 (open school).

Werken met verschil is de bedoeling. Toch worden we vaak met te grote niveauverschillen geconfronteerd op vlak van taalkennis (Nederlands maar ook de eigen taal), scholingsgraad, (maatschappelijke) interesses, sociale achtergrond... Soms wordt er volgens niveaugroepen gewerkt omdat de verschillen tussen deelnemers anders te groot zijn. Meer en meer worden we echter geconfronteerd met de problematiek van traaglerenden, uitgeleerden/stagnerende leerders of afgestudeerden van Open School. Het gaat hier in hoofdzaak over laaggeschoolde Marokkaanse vrouwen zonder basiskennis Nederlands. Alhoewel zij niet beantwoorden aan het vooropgestelde profiel van een Taal*oor deelnemers is ons initiatief vaak hun laatste kans om toch nog iets van Nederlands te leren of te oefenen. In de verschillende Taal*oor initiatieven gaat men daar op een creatieve manier mee om: gaande van extra taallessen (met vrijwilligers) tot aparte tafels voor zwakkere deelnemers. Dit blijft echter een probleem. Het zorgt ervoor dat sterkere deelnemers, maar ook vrijwilligers vaak afhaken. Hun begeleidingstaak wordt te zwaar. In de verschillende steunpunten zoeken we naar oplossingen en/of nieuwe initiatieven voor deze doelgroep. Het is ondertussen duidelijk dat Taal*oor niet de geschikte plek is voor taalzwakke kandidaat deelnemers.

Taal*oor bereikt een zeer diverse groep

¹ Verwerkte citaten uit een evaluatievergadering met Taal*oor deelnemers in Borgerhout.

- hoger geschoolde nieuwkomers; meestal mensen die zeer snel Nederlands leren
- laaggeschoolde nieuwkomers of oudkomers; soms mensen die al heel lang in België verblijven en toch nog weinig Nederlands spreken
- uitgeleerden en afgestudeerden van open school: Taal*ooR is voor hen de laatste kans om nog Nederlands te oefenen en bij te leren. Taal*ooR heeft hier de waarde van navorming Nederlands
- mensen zonder wettig verblijfstatuut en mensen zonder inkomen: ondermeer ook mensen die niet in het regulier aanbod terecht kunnen door de hoge inschrijvingskosten
- buurtbewoners en niet-buurtbewoners: sommige deelnemers zoeken een ‘dicht – bij – huis’ activiteit anderen grijpen hun kans al om andere buurten en andere mensen te leren kennen
- mannen en vrouwen: sommige groepen staan alleen open voor vrouwen, al staan de meeste groepen open voor een gemengd publiek
- mensen van verschillende nationaliteiten: vooral de avondgroepen bereiken mensen van heel veel verschillende nationaliteiten. Bij de daggroepen en dan vooral de groepen enkel voor vrouwen merken we een oververtegenwoordiging van (laaggeschoolde) Marokkaanse vrouwen

De Taal*oor vrijwilliger

‘Je kunt het gesprek gaande houden en de anderstaligen aan het woord laten. Je houdt best zelf zoveel mogelijk je mond’²

Bij de start van Taal*ooR was iedereen deelnemer: iedereen heeft iets te bieden, iedereen moet het met “goesting” deelnemen. Ook Nederlandstalige deelnemers kunnen op de achtergrond blijven en gewoon deelnemen aan het gesprek. Maar vaak krijgen ze in de groep de rol van gespreksleider toebedeeld. Door de bijkomende vorming (inbedding TGV, samenwerking met het huis van het Nederlands) worden Nederlands taalvaardige deelnemers meer en meer in de positie van vrijwilliger gezet: zij zetten het gesprek in gang en doen de gespreksleiding. Soms doen zij ook de thematische voorbereiding. Deze rol kan zowel door allochtonen, als door autochtonen opgenomen worden.

Deelnemers (zowel Nederlandstalige als anderstalige) die expliciete taken op zich nemen in Taal*ooR benoemen we als vrijwilliger. Toch blijft het onderscheid tussen deelnemer en vrijwilliger eerder vaag. Dit laatste wordt door deelnemers maar ook door partners als positief benoemd: Taal*oor vertrekt vanuit het gelijkheidsbeginsel: de deelnemers (Nederlandstalig en anderstalig) zien elkaar als gelijken.

Vrijwilligers kunnen in Taal*ooR verschillende taken opnemen:

- Onthaal en begeleiding van nieuwe deelnemers: van koffie/thee schenken tot een eerste kennismakingsgesprek om de nieuwe deelnemers te verwelkomen.
- Tijdens Taal*ooR: het gesprek leiden en soms ook gaande houden, deelnemers motiveren om Nederlands te spreken, hen actief het woord geven...
- Zich actief inzetten voor het maken van thematische voorbereidingen: het gaat hier niet over sterke inhoudelijke voorbereidingen, wel over het stellen van de juiste vragen om het thematisch gesprek gaande te houden. Ook materiaal (foto’s, voorwerpen, ...) zoeken dat het gesprek kan vergemakkelijken kan een taak zijn.
- Inspelen op wat zich de avond zelf als gespreksonderwerp aandient
- Initiatief nemen voor bezoeken, uitstappen, enz...

² Verwerkt citaat uit een evaluatievergadering met Taal*ooR deelnemers in Borgerhout.

Het profiel van de vrijwilliger beantwoordt aan het volgende:

- Je hebt een goede kennis van het Nederlands
- Je hebt een grote luisterbereidheid
- Je staat open voor andere culturen en andere ideeën en je hebt een grote maatschappelijke interesse
- Je kunt je regelmatig vrijmaken

Taal*oor vrijwilligers spreken Algemeen Nederlands, weliswaar als dagdagelijkse spreektaal. Soms wordt ook verwezen naar het lokale dialect. Het zijn gesprekspartners met een grote luisterbereidheid. Het staat misschien wat haaks op het begrip 'conversatie', maar hun centrale taak is zwijgen en anderen aan het woord laten. Binnen Taal*ooR kunnen we rekenen op zeer sterke vrijwilligers: zij hebben capaciteiten op vlak van taal, sociale vaardigheden en kennis van de buurt. Niettegenstaande is de zorg voor deze vrijwilligers zeer belangrijk. In alle steunpunten zijn er ook vrijwilligers met achterliggende problemen van medische of psychische en/of financiële aard. In het kader van sociale activering worden leden van de doelgroep toegeleid als vrijwilliger, maar hun problemen blijven natuurlijk bestaan en vragen de nodige zorg. Voor deze zorg wordt gerekend op de ondersteuning van de werker ter plaatse.

Ook los van Taal*ooR vraagt Samenlevingsopbouw Antwerpen stad vaak naar de actieve inzet van Taal*ooR deelnemers bijvoorbeeld bij grotere activiteiten en feesten. We kijken hierbij welke kwaliteiten of capaciteiten deze mensen kunnen inzetten. Zo komen we soms tot activiteiten waarin Taal*ooR deelnemers éénmalige of meermalige een vrijwilligerstaak opneemt.

Ondersteuning voor vrijwilligers die Taal*oor willen begeleiden kan door:

- de ondersteuningsmap van 'Huis van het Nederlands' voor begeleiders van spreekgroepen
- de Taal*oor-koffer: koffer gevuld met ondersteuningsmateriaal voor de gesprekken (onder meer een atlas, een beeldwoordenboek, NT2-woordenboek, taalspelletjes, praatkaarten, ...)
- een intervisie moment (gesprekstechnieken, delicate onderwerpen, programmering, praktische afspraken)
- mogelijkheid om deel te nemen aan interculturele vormingen
- materiaal Babbeluut: "hoe spreek je een anderstalige aan in het Nederlands?"
- begeleiding en ondersteuning van educatieve medewerkers
- draaiboek voor conversatiegroepen: ondermeer Babbeluut, Café Combinne

In de meeste steunpunten is er een regelmatig Taal*ooR-overleg met de vrijwilligers, eventueel aangevuld met een aantal vaste deelnemers. Dit kan gaan van 1 maal per jaar tot 4 x per jaar. Meestal worden hier praktische afspraken gemaakt, kiest de groep samen de thema's en worden er tips uitgewisseld. Tussendoor heeft de werker veel losse babbels met vrijwilligers en geeft hij/zij individuele ondersteuning. Het vrijwilligersoverleg Taal*ooR wordt in de meeste steunpunten niet echt gelinkt aan ruimere vrijwilligergroep van de wijkwerking. Het zit een beetje in een apart vakje. En vraagt ook vaak een aparte aanpak.

Rol van de opbouwwerker

De rol van de opbouwwerker hangt samen met de mate van zelfstandigheid van de Taal*ooR vrijwilligers. Dit zorgt ervoor dat de taken van opbouwwerkers niet in iedere Taal*ooR groep dezelfde zijn. We kunnen echter wel een opdeling maken tussen taken die voor alle opbouwwerkers rond Taal*ooR dezelfde zijn en taken die afhankelijk van de context door de vrijwilligers of door de opbouwwerkers worden opgenomen.

Volgende taken liggen vaak tussen werkers en vrijwilligers in:

- De planning en voorbereiding van de thema's
- Het verdelen van de groepen
- Het begeleiden van de groepen
- Onthaal en verwelkoming deelnemers en voorstelling van nieuwe deelnemers in de groep
- Bijhouden van aanwezigheidslijsten en eventueel contacteren van mensen die afhaakte

In alle steunpunten worden volgende taken aan de opbouwwerkers toegewezen:

- Zorgen voor de infrastructuur en de omkadering (koffie, thee, ..)
- Intakes: meestal op basis van een eenvoudig formulier. Dit is een nuttig instrument om de deelnemers beter te leren kennen en het taalniveau na te kijken.
- De inbedding van Taal*ooR in het geheel van de werking en van de buurt: werven voor nieuwe activiteiten, doorverwijzen naar andere interessante initiatieven, informeren van doelgroep en vrijwilligers
- Toeleiding van deelnemers naar NT2-aanbod en opvolgen van hun dossiers
- Contacten met partners zoals Huis van het Nederlands, Open school
- Het ondersteunen en motiveren van de vrijwilligers:
 - door het aanbieden van vorming
 - door begeleidingsgesprekken
 - door het geven van feedback op voorbereidingen. Soms zijn deze te gestructureerd, teveel tekst of te moeilijk
- Het opvangen van individuele problemen en hulpvragen van zowel deelnemers als vrijwilligers
- Begeleiden van stagiaires die mee ingeschakeld worden in Taal*ooR
- De band met de organisatie en het bewaken van de doelstellingen van Taal*oor.
- De werkers zijn meestal aanwezig bij de start van Taal*ooR of op het einde. Tijdens de sessies zelf zijn zij bereikbaar.

Een extra aandachtspunt is de wisselwerking tussen vrijwilligers en opbouwwerkers. De band tussen de opbouwwerker en doelgroep dreigt soms minder hecht te worden, waardoor er minder oog is voor groepsprocessen. Een goede wisselwerking tussen de vrijwilliger en de opbouwwerker is daardoor noodzakelijk.

Taal*ooR en haar partners / doorverwijzers

Er is een sterke doorverwijzing van het Huis van het Nederlands en het NT2-aanbod vanuit Open School, Centra Volwassenenonderwijs, Landelijke bediende centrale, VDAB, OCMW en Sité naar Taal*ooR. Vooral het laagdrempelige karakter en het invullen van een nood aan oefening, zorgen voor doorverwijzers voor een meerwaarde.

In het kader van ondersteuning voor vrijwilligers binnen Taal*ooR wordt er nauw samengewerkt met het Huis van het Nederlands voor de uitwerking van een vormingsaanbod. Ook op wijkniveau werkt Taal*ooR uiteraard niet op een eiland. Er wordt actief gezocht naar lokale samenwerkingspartners voor het organiseren van Taal*ooR op verplaatsing of uitstappen.

De partners zijn goed op de hoogte van de inhoud van Taal*ooR. Geïnteresseerden met een basiskennis Nederlands, maar met een tekort aan praktijk worden op individuele basis doorgestuurd. Er is relatief weinig opvolging gezien de vrijblijvendheid van Taal*ooR.